

ԱԳՐՈՔԻԶՆԵՍՈՒՄ ՆՈՐԱՄՈԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԵՎ
ԴՐԱՆՑ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՀՏԴ 631

DOI: 10.56246/18294480-2022.13-23

ԵԴԻԳԱՐՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

տնտեսագիտության թեկնածու
Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի
« Ագրարային էկոնոմիկա» ամբիոնի դասախոս
էլփոստ՝ yedigaryanl@gmail.com

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ ՄԵՐԻ

տնտեսագիտության թեկնածու
Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի
ագրոբիզնեսի կառավարման և
քաղաքականության ամբիոնի ասիստենտ,
էլփոստ՝ marry.marrgarryan@gmail.com

**Հոդվածում նպատակ է դրվել ներկայացնել ՀՀ ագրոբիզնեսի ոլոր-
տում նորամուծությունների կիրառման հիմնախնդիրները, վերհանել այն
հիմնական խոչընդոտները, որոնք թույլ չեն տալիս գյուղատնտեսությու-
նում ապահովել ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը:**

Այս աշխատանքում հեղինակները բացահայտում են «նորամուծու-
թյուն» կատեգորիայի էությունը, նրա կիրառման մեթոդները, հակիրճ,
բայց բավարար մակարդակով ներկայացնում են մասնագիտական գրա-
կանությունում նորամուծության (ինովացիայի) այն հիմնական բնորո-
շումները, որոնք ամբողջական պատկերացում են տալիս այդ կարևոր
գործոնի դերի մասին հանրային արտադրության, մասնավորապես ագ-
րոբիզնեսի զարգացման գործում:

Հետազոտության ընթացքում հեղինակները հանգում են այն եզրա-
կացության, որ մեր հանրապետությունում այդ ամենին խոչընդոտում է
երկրի սոցիալ-տնտեսական ծանր վիճակը, ագրարային արտադրության
ռիսկայնության բարձր աստիճանը, բնակչության ցածր վճարունակու-
թյունը:

Այս աշխատանքում առաջարկվում են պետական և մասնավոր կապիտալների համարող ծրագրեր և անպայման ֆինանսական լիզինգի կիրառում:

Այնուհետև հեղինակները վերլուծում են ագրոբիզնեսի ոլորտում Նիդերլանդների և Իսրայելի ձեռք բերած հաջողությունները, որի հիման վրա էլ առաջարկում են ՀՀ-ում արմատավորել այդ երկրների փորձը, որը կապահովի բարձր արդյունավետություն բնական և ֆինանսական ռեսուրսների օգտագործման ասպարեզում: Ընդհանուր հետազոտության արդյունքում հեղինակները մշակել են առաջարկներ՝ կապված ագրոբիզնեսում նորամուծությունների կիրառման, ներդրումների ներգրավման աղբյուրների գնահատման, նախագծերի ընտրության և ներդրումային ռեսուրսների իրացվելիության հիմնավորման հետ:

Բանալի բառեր՝ ագրոբիզնես, նորամուծություն, ներդրումներ, գյուղատնտեսություն, գիտատեխնիկական առաջադիմություն:

Ներածություն: «Նորամուծություն» (անգլ. innovation) կատեգորիան տնտեսագիտության մեջ բնութագրվում է որպես՝

- նոր համալիր միջոցների ստեղծում, տարածում և կիրառում մարդկանց պահանջմունքների առավելագույն բավարարման համար,
- արտադրության սկզբնական կառուցվածքի փոփոխություն, անցում նրա ներքին գործող համակարգից դեպի նոր իրավիճակ,
- նոր գաղափարների, առաջարկությունների, գիտատեխնիկական ուղղումների իրականացում և ներդրում գործնականում,
- առաջատար տեխնոլոգիաների, որակապես նոր արտադրատեսակների ու ծառայությունների կիրառություն և այլն [1]:

Մեթոդաբանությունը: Նորամուծությունը՝ որպես տնտեսական կատեգորիա, իր հետազոտությունների ընթացքում կիրառում է ուսումնասիրության տարբեր մեթոդներ, որոնցից կարելի է առաձնացնել՝

ա) համակարգային տարբերակ, որում դրսևորվում է նախագծի հիմնավորված մշակումը, դիսկի գնահատման աստիճանը, գործունեության կազմակերպման բազմակողմանի ուսումնասիրությունը, ֆինանսական ռեսուրսների երաշխավորվածությունը: Տնտեսագիտության մեջ այս մեթոդը կոչում

են նաև դիալեկտիկայի մեթոդ, քանի որ երևույթները ուսումնասիրվում են փոփոխման, զարգացման և փոխադարձ կապի մեջ,

բ) նորամուծության ներդրման բնագավառում կիրառելի է համեմատական առավելության մեթոդը, որն արտահայտվում է նորամուծության ոլորտում կատարված ծախսերի և ստացված արդյունքների համադրման միջոցով: Այստեղ առանցքային տեղ են զբաղեցնում նորամուծության ֆինանսավորման հարցեր, որը մշտապես եղել է ձեռնարկատերերի, արտադրության կազմակերպիչների և տնտեսագետների ուշադրության կենտրոնում: Նրանք ձգտում են ունենալ առավել արդյունավետ տարբերակ, որը հետապնդում է երկու փոխկապակցված մեթոդական խնդիր՝

- 1) նորամուծության նախագծի գնահատում առանձին տարբերակներով,
- 2) դրանց համեմատության և լավագույն տարբերակի ընտրություն:

Նման մոտեցումը հնարավորություն է տալիս՝

- հիմնավորել նորամուծության իրականացումը, որոշել ֆինանսական ռեսուրսների օպտիմալ չափը,
- կանխատեսել գործունեության արդյունքների ստացման հնարավորությունը,
- հստակեցնել ֆինանսական ներդրումների աղբյուրները,
- որոշել եկամուտ կամ շահույթ ստանալու կոնկրետ ժամկետը:

Ակնարկ տեսական գրականության: Մասնագիտական գրականությունում նորամուծությունը բնորոշվում է նեղ և լայն իմաստներով: Նեղ իմաստով նորամուծությունը ներկայացվում է որպես նոր գաղափար, որոհետև եթե չլինեն նոր գաղափարներ, ապա նորամուծություն չի կարող լինել [2]:

Լայն իմաստով նորամուծությունը դիտարկվում է որպես ստեղծագործական արդյունք, որն ուղղված է արտադրանքի նոր տեսակների, տեխնոլոգիաների մշակմանը, ստեղծմանը և կազմակերպման նոր ձևերի ներդրմանը: Նորամուծությունը բնութագրվում է նաև իբրև գործունեության վերջնական արդյունք, որը դրսևորվում է շուկայում ներդրված նոր կամ կատարելագործված արդյունքի մեջ [3]:

Տնտեսագիտության մեջ առաջին անգամ «նորամուծություն» հասկացությունը կիրառության մեջ է դրել ավստրիացի տնտեսագետ Շումպետերը, որը դեռևս 20-րդ դարի սկզբին «Տնտեսական զարգացման տեսություն» գրքում քննարկել է նորամուծության հետ առնչվող հարցեր: Նա տվել է նորամուծության ամփոփ սահմանում, ըստ որի նորամուծությունը ներկայաց-

վում է որպես արտադրական ռեսուրսների օգտագործման նոր հնարավորությունների միջոցով սպառողական ապրանքների նոր տեսակների ստեղծում, ինչպես նաև արտադրության կազմակերպման առաջավոր ձևերի ստեղծման և կիրառման նպատակով իրականացվող փոփոխություն [4]:

Նորամուծության (ինովացիայի) վերաբերյալ առանձին բնորոշումներ են տվել նաև մի շարք տնտեսագետներ [5-8]:

Մեր կարծիքով՝ բավականին հաջող է Ե.Դենիսովի կողմից տրված ձևակերպումը, ըստ որի նորամուծությունը գիտատեխնիկական նվաճումների ամբողջություն է, դրանց տրամաբանական շարունակություն, հաջորդական զարգացում և նոր կառուցվածքի ձևավորում, որը բնութագրվում է՝

- նոր արտադրանքի գիտատեխնիկական մակարդակով,
- գիտատեխնիկական նվաճումների և գործնական կիրառման արագությամբ, տեխնիկայի, արտադրանքի նորացման մակարդակով,
- ճյուղային, միջճյուղային և միջպետական արտադրական ինտեգրացիայի աստիճանով,
- նորամուծության պարբերաշրջանների և դրանց փուլերի տևողությամբ [9]:

Վերլուծություն: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ ՀՀ-ում նորամուծության գործընթացի զարգացման ամենամեծ խոչընդոտը ֆինանսական ռեսուրսների մատչելիության դժվարություններն են, որոնցից կարելի է առաձնացնել՝

• երկրի ընդհանուր սոցիալ-տնտեսական ծանր վիճակը, բնակչության աղքատության բարձր մակարդակը, որն ագրարային ոլորտում արտահայտվում է ցածր վճարունակությամբ, որի պատճառով էլ կառավարությունը բավարար չափով ուշադրություն չի դարձնում տվյալ հիմնախնդրին,

• ռիսկայնության բարձ աստիճանը, որի պատճառով առևտրային բանկերը և վարկային կազմակերպությունները այդքան էլ հակված չեն վարկեր տրամադրել ագրարային ոլորտին,

• երկարաժամկետ վարկերի ստացման փոքր հավանականությունը բարձր տոկոսադրույքի պատճառով և այլն:

Մեր կարծիքով՝ նման իրավիճակում անհրաժեշտ է կիրառել հետևյալ կառուցակարգերը.

Պետական և մասնավոր կապիտալների համատեղ մասնակցությամբ մշակել ու իրագործել երաշխիքային ծրագրեր, որոնք հնարավոր կլինի ապահովել նորարարական և ձեռնարկատիրական նախագծերի արտոնյալ

Ֆինասավորմամբ: Վարկային երաշխիքային ֆինանսավորման ռեսուրսային աղբյուրներ կարող են հանդիսանալ պետական և մունիցիպալ բյուջեները, ինչպես նաև արտաբյուջետային դրամական միջոցները:

Ֆինանսական լիզինգի կիրառում, որն իրենից ներկայացնում է երկարաժամկետ պայմանագիր, ըստ որի գործողության ժամկետը լրանալիս հնարավոր է վարձակալի կողմից սարքավորումների գնում մնացորդային արժեքով (սեփականության իրավունքն անցնում է նոր տիրոջը), վարձակալության օբյեկտի վերադարձ վարձատուին, պայմանագրային ժամկետի երկարացում՝ նոր համաձայնագրի կնքման միջոցով: Ֆինանսական լիզինգը սովորաբար կրում է միջնաժամկետ և երկարաժամկետ բնույթ, որի դեպքում տեխնիկական և ապահովագրական ծախսերն իր վրա է վերցնում լիզինգատուն:

Նորամուծության ֆինանսավորման ցածր մակարդակը պայմանավորված է արտադրության ծավալների թողարկման անկայունությամբ, ներդրումների անբավարարությամբ, բնական ռեսուրսների օգտագործման ցածր չափերով:

Ընդհանուր առմամբ՝ նորամուծության զարգացմանը խոչընդոտում են հետևյալ գործոնները՝

- վերամշակող ձեռնարկությունների արտադրական կարողությունների երկարաժամկետ շահագործման ցածր հնարավորությունները,
- գործող ձեռնարկությունների արտադրության տեխնոլոգիաների անհամապատասխանությունն առաջատար չափանիշներին,
- արտադրանքի տեսականու նորացման պայմանների բացակայությունը և մրցունակության ցածր աստիճանը միջազգային շուկաներում,
- կապիտալ ներդրումների պետական աջակցության բացակայությունը,
- շուկայական ենթակառուցվածքների թերզարգացածությունը և այլն:

Ինովացիոն հետազոտությունների արդյունքները վերջին հաշվով բերում են նորամուծության զարգացմանը, որը ՀՀ-ում ամրագրված է համապատասխան օրենքով՝ «Նորամուծությունը տնտեսական շրջանառության մեջ օգտագործվող նոր կամ կատարելագործված տեխնոլոգիական գործընթացի, նոր կամ կատերագործված արտադրանքի կամ ծառայության տեսքով իրացում գտած ստեղծագործ աշխատանքի վերջնական արդյունք է [10]»:

Նորամուծության ֆինանսավորումը գնահատվում և ֆինանսավորվում է հետևյալ ցուցանիշների համակարգով՝

ա) ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների (բյուջետային, դրամաշնորհային, վարկային, խառը),

բ) ըստ արդյունավետության աստիճանի (շահույթի չափ, հասույթի մեծություն, տնտեսական լազ),

գ) ըստ ծախսերի և եկամուտների հարաբերակցության [11]:

Նշված ցուցանիշների միջոցով հնարավոր է բացահայտել, թե նորամուծության որ տեսակն է առավել արդյունավետ, ցածր ռիսկային և շահութաբեր: Այստեղ որպես գնահատման հիմնական չափորոշիչ պետք է օգտագործել ներդրումներ-շահույթ գործակիցը, քանի որ ներդրումները և շահույթը ձևավորվում են նույն դաշտում, փոխապայմանավորված են իրարով, համընկնում են իրենց շարժունակության (աճ և նվազում) բնույթով:

Նորամուծությունը՝ որպես տնտեսական գործունեության տեսակ, չի կարող իրականացվել մեկուսացված սկզբունքով: Այն պետք է համակարգվի պետության կողմից, որն էլ պարտավոր է իրականացնել համապատասխան տնտեսական քաղաքականություն:

Պետական նորամուծական քաղաքականությունը ներառում է պետական մակարդակով ծրագրվող և իրականացվող տնտեսական, կազմակերպչական, իրավական միջոցառումներ, որոնք ուղղված են գիտատեխնիկական առաջադիմության (ԳՏԱ) նվաճումների արագ փոխանցմանը և տարածմանը արտադրության ոլորտում: Նորամուծական քաղաքականությունը կապող օղակ է գիտատեխնիկական և արդյունաբերական պետական քաղաքականությունների միջև:

Պետական ԳՏ քաղաքականությունը սահմանվում է որպես սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության բաղկացուցիչ մաս, որն արտահայտում է պետության վերաբերմունքը գիտական և ԳՏ գործունեության նկատմամբ, որոշում է պետական նպատակները, ուղղությունները, ձևերը գիտության, տեխնիկայի և դրանց նվաճումների իրացման ոլորտում [12]:

Անժխտելի է այն փաստը, որ արտադրությունն արդյունավետ կարելի է կազմակերպել միայն այն դեպքում, երբ այն գիտատար է, միաժամանակ գիտության ձեռքբերումները հաջողությամբ և ժամանակին են ներդրվում արտադրության մեջ՝ նպաստելով ինտեգրման գործընթացների բարելավմանը [13]:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ ագրարային ոլորտում Համաշխարհային բանկի կողմից ֆինանսավորվող գյուղատնտեսության բարեփոխումների աջակցության ծրագրի շրջանակներում հանրապետության բոլոր մարզերում ստեղծ-

վեցին գյուղատնտեսության աջակցության մարզային կենտրոններ (ԳԱՄԿ), որոնք գյուղացիական տնտեսություններին մատուցում են մասնագիտական խորհրդատվություններ, տեղեկատվություն, իրականացնում են սեմինարներ և ուսուցումներ, գիտության նվաճումների, նոր տեխնոլոգիաների, միջազգային փորձի կիրառում և տեղայնացում, գյուղմթերքների իրացման նպատակով շուկաների հետազոտում, մարքեթինգային տեղեկատվության ապահովում, լրատվական ծառայությունների կազմակերպում և գիտատեխնիկական այլ բնույթի օգնություններ:

ՀՀ բոլոր մարզերը, հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 2016 թվականի հուլիսի 29-ի նիստի 2016-2025թթ. տարածքային զարգացման արձանագրության որոշումը, մշակեցին 2017-2025 թվականների զարգացման ռազմավարություն, որում նախատեսվում է հայրենական գյուղատնտեսության ոլորտում ներդնել աշխարհի առաջատար երկրների նորամուծության արդյունքները:

Այս հոդվածի շրջանակներում մենք ցանկանում ենք հակիրճ կանգ առնել երկու երկրների ձեռք բերած հաջողությունների վրա, որոնց փորձի արմատավորումը մեր ագրարային ոլորտում կապահովի զգալի հաջողություններ: Այդ երկրներն են Նիդերլանդները (Հոլանդիա) և Իսրայելը:

Նիդերլանդները հատկապես բարձր արդյունքներ է գրանցել ագրարային ոլորտում, մասնավորապես ջերմոցային տնտեսության ենթաոլորտում: Նիդերլանդները ջերմային տնտեսության զարգացման «բարոմետր» է աշխարհի համար: Այն առաջատար դիրք է զբաղեցնում գյուղատնտեսության ասպարեզում: Վերջինս հանդես է գալիս որպես երկրի տնտեսության առավել արագ զարգացող ոլորտ: Նիդերլանդներն ագրարային արտադրության աճի տեմպերով առաջատար դիրք է զբաղեցնում Եվրամիության երկրների շարքում: Մեկ հեկտարից ստացվող արժեքային ցուցանիշով այդ երկիրը երեք անգամ գերազանցում է Եվրամիության միջին ցուցանիշը:

Այստեղ բույսերի պաշտպանության համար կիրառում են ոչ թե քիմիական դեղամիջոցներ, այլ բնական պաշտպանիչներ, որի պատճառով էլ հոլանդական բանջարեղենը Եվրոպական շուկաներում ունենում է ամենամեծ պահանջարկը, որն էլ այդ երկրին տալիս է մենաշնորհի կարգավիճակ՝ ապահովելով լրացուցիչ եկամուտներ: Լուրջ ուշադրություն է դարձվում սեկեցիոն աշխատանքներին, գործում են մասնագիտական գյուղատնտեսական դպրոցներ, որոնք նախապատրաստում են ապագա գյուղատնտեսնե-

րին՝ նրանց տալով անհրաժեշտ գիտելիքներ, նոր տեխնիկայի և առաջավոր տեխնոլոգիաների յուրացման հարցում:

Հայաստանի Հանրապետությունում նույնպես ջերմոցային տնտեսությունը համեմատաբար առաջատար ենթադրու է և կոչված է՝

- մեղմելու գյուղատնտեսության արտադրության սեզոնայնությունը,
- խթանելու գյուղատնտեսության աշխատուժի և գյուղտեխնիկայի օգտագործման համաչափության մակարդակի բարձրացումը,
- նպաստելու տարվա կտրվածքով բանջարեղենի, հատապտղի առաջարկի և պահանջարկի հավասարակշռության ապահովմանը,
- ստեղծելու լրացուցիչ աշխատատեղեր,
- մեծացնելու գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալը և այլն:

Ոլորտի մասնագետներն այն կարծիքին են, որ Հայաստանում հեռանկարային է զարգացնել ջերմատնային գործունեությունը լեռնային գոտիներում, որտեղ հիվանդությունները տարածված չեն, օդը մաքուր է, թունաքիմիկատների ու պարարտանյութերի օգտագործման անհրաժեշտություն չկա:

Լեռնային գոտիներում ձմռան ամիսներին արևային օրերի թիվը շատ է, որը նշանակում է, որ ջեռուցման անհրաժեշտություն կա միայն գիշերվա ժամերին, սակայն այս դեպքում պետք է հաշվի առնել, որ գիշերներն ավելի ցուրտ են: Նման իրավիճակում անհրաժեշտ է տնտեսագիտորեն հիմնավորել նշված փաստերը, բայց միաժամանակ մանրակրկիտ ուսումնասիրել նաև Նիդերլանդների և Իսրայելի փորձը, որը հնարավորություն կտա ստանալ էկոլոգիապես բարձրորակ արտադրանք:

Գյուղատնտեսության զարգացման գործում մեծ լուրս ունի Իսրայելը, որի կողմից առաջարկված «Նոու_հաունների» միջոցով արդիականացվել են շատ երկրների գյուղատնտեսական արտադրություններ: Իսրայելի տարածքը կազմում է 20,7 հազար քառակուսի կմ, բնակչությունը՝ 8.7 մլն մարդ [14]: Իսրայելի տարածքի միայն 20 %-ն է հնարավոր օգտագործել գյուղատնտեսական նպատակներով: Երկրի տարածքի զգալի մասը անապատներ և կիսաանապատներ են: Հենց այդ պատճառով էլ մեծ ուշադրություն է հատկացվում ջերմային տնտեսություններին, որի ընդհանուր մակերեսը կազմում է ավելի քան երեք հազար հեկտար:

Գյուղատնտեսության զարգացման գործում Իսրայելի ամենամեծ առաքելությունը կաթիլային ոռոգման համակարգի հայտնագործումն է, որի շնորհիվ վերջին 50 տարվա ընթացքում գյուղատնտեսության արտադրության ծավալներն ավելացել են 12 անգամ:

Ներկայումս աշխարհի երկրների մեծ մասը կիրառում է կաթիլային ոռոգման համակարգ: Սակայն Հայաստանի Հանրապետությունում այն մեծ մասշտաբների չի հասել, իսկ դա չի նպաստում ոռոգելի հողատարածքների ավելացմանը: Հենց դա է պատճառներից մեկը, որ հանրապետության 232.9 հազ. հա ոռոգելի հողատարածքներից փաստացի ոռոգվում է շուրջ 155 հազ. հա (66.5%), իսկ եթե հաշվի առնենք, որ գյուղատնտեսական նշանակության ցանքատարածությունները կազմում են շուրջ 304 հազ.հա., ապա նշանակում է՝ կաթիլային ոռոգման համակարգի ներդրմամբ հնարավորություն կստեղծվի զգալիորեն մեծացնելու գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալները [15]:

Նորամուծության բնագավառում իսրայելական «ՄԱՏԻՄՈԼ» ընկերությունն իրականացնում է ջերմային տնտեսության զարգացման հետ կապված անվճար հետևյալ աշխատանքները՝

- գիտահետազոտական աշխատանքներ,
- նորարարական նախագծեր, բիզնես-ծրագրերի ծառայությունների խորհրդատվություններ,
- ուսուցողական գործընթացի կազմակերպում,
- Իսրայելի և տարբեր երկրների միջև համատեղ ծրագրերի մշակման նախաձեռնում:

Իսրայելը, չունենալով բերրի հողատարածքներ և բավարար չափի ջրային ռեսուրսներ, գյուղատնտեսության ոլորտում տպավորիչ հաջողությունների է հասել՝ շնորհիվ նորամուծական ռեսուրսախնայող տեխնոլոգիաների լայն կիրառման: Նորամուծական տեխնոլոգիաները կիրառվում են երկրի գյուղատնտեսության բոլոր հատվածներում: GPS (տեղորոշման գլոբալ համակարգ) և GIS (երկրաբանական տեղեկատվական համակարգ) համակարգերն ունեն համատարած կիրառություն, որը հնարավորություն է տալիս կողմնորոշվել տարածության և ռեսուրսների բաշխվածության հարցերում: Այստեղ գյուղատնտեսության նորագույն տեխնոլոգիաների լայն կիրառությունը հնարավորություն է տալիս բարձրացնել բերքատվության մակարդակը և աշխատանքի արտադրողականությունը: Այսպես, համաշխարհային պրակտիկայում ընդունված է այն տեսակետը, որ գյուղատնտեսությունը համարվում է արդյունավետ, եթե մեկ աշխատող կարող է բավարարել 20-30 մարդու սննդամթերքի պահանջները: Իսրայելում այդ ցուցանիշը 95 է:

Իսրայելի գյուղատնտեսության ոլորտի աննախադեպ տեմպերով զարգացումը պայմանավորված է հասարակության բարոյահոգեբանական ար-

ժեքներով և պետության կողմից վարվող հետևողական քաղաքականությամբ: Մասնավորապես կառավարությունը գործուն քայլեր է կատարում փոքր և միջին բիզնեսի (ՓՄՁ) զարգացումը խթանելու ուղղությամբ: Այդ նպատակով 1994 թ. ստեղծվեց ՓՄՁ գործերի կառավարման վարչություն, որի հիմնական խնդիրը կոնկրետ ոլորտներում ՓՄՁ զարգացման և արդյունավետ քաղաքականության մշակումն ու իրագործումն է: Այդ կառույցի հովանու ներքո ձևավորվել է ՓՄՁ աջակցության ֆոնդ, որի միջոցներից արտոնյալ պայմաններով վարկավորվում են ներդրումային նախագծերը: Վարկը տրամադրվում է մինչև 5 տարի ժամկետով, վարկի առավելագույն չափը 150 հազ. ԱՄՆ դոլար է: Ընդ որում ձեռներեցը իր սեփական միջոցներից պետք է ֆինանսավորի ներդրման գումարի 25 տոկոսը: Այստեղ ՓՄՁ-ին չի տրվում հարկային արտոնություն, որը լրացուցիչ խթան է հանդիսանում՝ ընդլայնելու բիզնեսի ծավալները, քանի որ խոշոր բիզնեսին տրամադրվում են բազմաթիվ հարկային արտոնություններ:

Իսրայելում ագրոբիզնեսի զարգացմանը զգալիորեն նպաստում են բարենպաստ ներդրումային պայմանները: Բացի ռազմաարդյունաբերության ոլորտից՝ մնացած բոլոր ոլորտներում կարելի է հիմնել օտարերկրյա կապիտալով կազմակերպություններ, իսկ շինարարության իրականացման ու առաջավոր տեխնոլոգիաների ձեռք բերման նպատակով տրամադրվում է սուբսիդիա՝ նախագծի արժեքի 10-24%-ի չափով, առանձին դեպքերում կիրառվում է նաև արագացված ամորտիզացիայի ցածր տոկոսադրույքի մեթոդը և այլն:

Իսրայելում բարձր տեխնոլոգիաների օգտագործման լայն շրջանակները մեծապես նպաստում են ագրոբիզնեսի զարգացմանը, որին նպաստում է կառավարության կողմից իրականացվող հետևողական քաղաքականությունը: Այդ գործում չպետք է անտեսել հրեական սփյուռքի դերը, որն ամենամեծն է աշխարհում և զգալիորեն նպաստում է Իսրայել պետության տնտեսության զարգացմանն ու համաշխարհային տնտեսությունում նրա դերի շարունակական բարձրացմանը:

Ամփոփելով Իսրայելի փորձը՝ նկատում ենք, որ Իսրայելի և Հայաստանի միջև առկա են մի շարք նմանություններ, ինչպես բնակլիմայական, այնպես էլ պատմաաշխարհաքաղաքական առումներով, հետևաբար կարելի է միանշանակ պնդել, որ այն գրեթե ամբողջությամբ ընդունելի է մեզ համար ոչ միայն ագրոբիզնեսի զարգացման, այլ նաև հասարակական-քաղաքական մի շարք բնագավառների համար:

Եզրակացություն: Այսպիսով, ամփոփելով նորամուծությունների իրականացման և ագրոքիզնետում կիրառման հնարավորությունները, հանգում ենք այն եզրակացության, որ այստեղ առաջին պլան է մղվում ներդրումային ռեսուրսների ներգրավման ռազմավարության մշակումը, որն ընդունելի է տնտեսության զարգացման բոլոր մակարդակներում: Նորամուծությունների կառավարման համակարգում գործնական նշանակություն ունի ներդրումների աղբյուրների գնահատումը, որը կապված է նորամուծությունների նախագծերի գնահատման, ընտրության և ներդրումային ռեսուրսների իրացվելիության հիմնավորման հետ:

Նորամուծության ուղղվածությունը պետք է հիմնավորվի պետական որոշումներով, և միայն տվյալ պարագայում հնարավոր կլինի ստեղծել նոր տեխնոլոգիաների կիրառման, արտադրանքի թողարկման տնտեսական հիմքեր, ինչի համար անհրաժեշտ է իրականացնել պետական համապատասխան քաղաքականություն՝ նկատի ունենալով ոչ միայն նորամուծության պետական ֆինանսավորումը, այլ նաև գիտատեխնիկական նորամուծությունների իրականացման և մտավոր կապիտալի պետական հովանավորությունը, ինչպես նաև, հաշվի առնելով «գիտություն - արտադրություն» շղթայում նորամուծության արդյունքների արագ ներդրման անհրաժեշտությունը, հողվածում առաջարկվում է որպես գնահատման հիմնական չափանիշ սահմանել «ներդրումներ - շահույթ» ցուցանիշը, քանի որ վերջիններս փոխադրմանավորված են և տնտեսագիտական իմաստով ավելի հեշտ են դարձնում կատարվող ծախսերի ետգնման հաշվարկների իրականացումը, որն էլ, մեր կարծիքով, գիտական նորույթ է:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Пирогов К. И., Основы организации бизнеса: 2-е издание, М., КНОРУС, 2007, с. 267
2. Роберт Б., Такер Инновация как формула роста, М., 2006, с. 19.
3. Տնտեսության պետական կարգավորում: Ուսումնական ձեռնարկ. – Երևան: «Տնտեսագետ», 2015, էջ 219
4. Шумпетер И., Теория экономического развития, М., Прогресс, 1985, с. 159
5. Кокурин Д. И., Инновационная деятельность, М., «Экзамен», 2001, с. 10
6. Гранатуров В. М., Экономический риск: сущность, методы измерения, 1999, с. 112

-
7. Янковский К. П., Введение в инновационное предпринимательство, СПб., «Питер», 2004, с. 125
8. Чалдаева Л. М., Управления инвестиций, М., Прогресс, 2005, с. 243
9. Денисов Е. Ф., Инновационный процесс в условиях рыночной экономики, СПб, 1993, с. 48
10. «Ինովացիոն գործունեության պետական աջակցության մասին» ՀՀ օրենք, 2006, 23 մայիսի հոդված 1, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?Docid=24697>
11. Мелкумов Я. С., Экономическая оценка эффективности инвестиции и финансирование инвестиционных проектов, М., Дисс, 1997, 216 с.
12. Մակրոտնտեսական կարգավորում: Ուսումնական ձեռնարկ – Եր., Հ. Ղուլջյանի խմբ. «Տնտեսագետ», 2002, էջ 283-284
13. Բայադյան Ա. Հ. ՀՀ ագրովերամշակող արտադրական կազմակերպությունների ֆինանսատնտեսական գործունեության և ռիսկերի գնահատման հիմնահարցերը ու լուծման ուղիները – Եր. Լիմուշ, 2017, էջ 99
14. www.wikipedia.org
15. ՀՀ 2014-2025 թթ. Հեռանկարային ռազմավարության ծրագիր, ընդունված ՀՀ Կառավարության 2014թ. մարտի 27-ի N442-Ն որոշմամբ <https://www.e-gov.am/gov-decrees/item/24284/>

IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS AND THEIR EXECUTION OPPORTUNITIES IN AGRIBUSINESS IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

YEDIGARYAN LUSINE

PhD in Economics Science

Lecturer at the Chair of Agrarian Economics

Armenian National Agrarian University

e-mail: yedigaryanl@gmail.com

MARGARYAN MERY

PhD in Economics Science

Assistant at the Chair of Agribusiness Management and Politics

Armenian National Agrarian University

e-mail: marry.marrgarryan@gmail.com

The purpose of the article is to present the main problems of the implementation of innovations in agribusiness of Armenia and identify the main barriers that do not allow to provide the efficient use of resources in agriculture.

In the first stage of this work, the authors reveal the essence of the category "innovation", methods of execution. Briefly, but at a sufficient level, the article

presents the main characteristics of innovation in professional literature, which provides a complete picture of the role of this important factor in social production; in particular, in the development of agribusiness.

In the course of the study, the authors come to the conclusion that the obstacles our republic is facing now are the socio-economic hardship of the country, a high degree of risk of agricultural production, the low solvency of the population. Here they suggest developing joint public and private capital programs and necessarily providing leasing services.

Afterwards, the authors analyze the successes of Israel and the Netherlands in the sphere of agribusiness and on the basis of which they suggest that the experience of these countries must be rooted in Armenia, which will provide a high efficiency in the use of natural and financial resources.

As a result of a general study, the authors have developed proposals related to the use of innovations in agribusiness, attraction of investments, selection of projects, assessment of sources and substantiation of the implementation of investment resources.

Keywords: Agribusiness, innovation, investment, agriculture, scientific and technical progress

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ ПРИМЕНЕНИЯ В АГРОБИЗНЕСЕ РА

ЕДИГАРЯН ЛУСИНЕ

Кандидат экономических наук

Преподаватель кафедры аграрной экономики НАУА

электронная почта: yedigaryanl@gmail.com

МАРГАРЯН МЭРИ

Кандидат экономических наук

Ассистент кафедры управления и политики агробизнеса НАУА

e-mail: электронная почта: marry.marrgarryan@gmail.com

Цель статьи - представить основные проблемы внедрения инноваций в агробизнес Армении и выявить основные барьеры, не позволяющие обеспечить эффективное использование ресурсов в сельском хозяйстве.

На первом этапе данной работы авторы раскрывают суть категории «инновация», методы реализации, кратко, но на достаточном уровне, представляют основные характеристики инноваций в профессиональной литературе, что дает полное представление о роли этого важного фактора общественного производства, в частности, в развитии агробизнеса.

В ходе исследования авторы приходят к выводу, что препятствиями, с которыми сейчас сталкивается наша республика, являются социально-

экономические трудности страны, высокая степень риска сельхозпроизводства, низкая платежеспособность населения. Здесь они предлагают развивать совместные программы государственного и частного капитала и обязательно предоставлять лизинговые услуги.

Затем авторы анализируют успехи Израиля и Нидерландов в сфере агробизнеса и на основании этого предполагают, что опыт этих стран должен укорениться в Армении, что обеспечит высокую эффективность использования природных и финансовых ресурсов.

В результате общего исследования авторами были разработаны предложения, связанные с использованием инноваций в агробизнесе, привлечением инвестиций, выбором проектов, оценкой источников и обоснованием применения инвестиционных ресурсов.

Ключевые слова: агробизнес, инновации, инвестиции, сельское хозяйство, научно-технический прогресс.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 23.06.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 11.09.2022թ.: